

ANALIZA CRITICĂ A DISCURSULUI ÎN ERA COMUNICĂRII MULTIMODALE

Dr. Diana-Cristiana LUPU

Statul Major al Apărării/Gândirea militară românească
10.55535/GMR.2023.3.11

Lucrarea de față își propune să dezvolte o teorie asupra aspectelor care ar trebui luate în considerare atunci când se realizează și se transmite sensul, în contextul comunicării multimodale, subliniind modul în care discursul construiește și deconstruiește versiuni ale realității sociale. Termenul de teorie se referă la un set de perspective, o colecție de categorii, menite să ofere o înțelegere conceptuală a sinelui și a lumii, precum și un suport rațional pentru o astfel de înțelegere. Lucrarea este deci o abordare inductivă, specifică cercetării de tip calitativ. Având în vedere că raționamentul inductiv presupune derivarea unui principiu general, a unei noi perspective sau a unei teorii dintr-un corp de cunoștințe colectate sistematic, metoda de cercetare utilizată este teoria fundamentată.

Cuvinte-cheie: analiza critică a discursului, teorie fundamentată, comunicare multimodală, codificare, poziționare.

INTRODUCERE

Limbajul, ca sistem de simboluri adoptat, convențional, de indivizi, este esențial pentru orice formă de comunicare și interacțiune socială. Prin urmare, lingvistica devine nucleul oricărei discuții despre identități și relații. Un exemplu în acest sens este actul definirii. Definirea a ceva/cuiva este un act de plasare, implicând o entitate care definește, una care este definită și un proces rațional, în timp ce schimbarea unei definiții presupune o reorganizare a procesului de identificare și dezidentificare, având ca rezultat o nouă categorie sau identitate, precum și o nouă relație.

În legătură cu prezenta lucrare, consider necesare câteva explicații cu referire la denumirile utilizate în titlu. Astfel, discursul trebuie înțeles ca fiind orice schimb de idei și concepte, realizat prin mijloace de comunicare scrisă, verbală și nonverbală. În acest context, analiza critică a discursului este un instrument care ajută indivizii să înțeleagă modul în care limbajul, așa cum a fost definit anterior, și implicit sinele se situează într-o dinamică socială, culturală și istorică specifică, ținând cont de faptul că limbajul are un rol semnificativ în jocurile de putere (Foucault, 1972). Astfel, analiza critică a discursului nu este folosită în lucrarea de față ca metodă de cercetare. Comunicarea multimodală este un tip holistic de comunicare, care implică nu numai comunicarea scrisă, verbală și nonverbală, ci și imagini, elemente iconice, precum și unul sau mai multe dispozitive tehnologice. O mențiune interesantă este aceea că respectivul tip de comunicare a fost, inițial, conceput pentru a ajuta persoanele cu nevoi speciale, iar apoi, beneficiind de progresul tehnologic, a devenit utilizat pe scară largă.

Scopul prezentei lucrări este acela de a dezvolta o teorie asupra aspectelor care ar trebui luate în considerare atunci când se realizează și se transmite sensul, în contextul comunicării multimodale, subliniind modul în care discursul construiește și deconstruiește versiuni ale realității sociale. Termenul de teorie se referă la un set de percepții, o colecție de categorii, menite să ofere o înțelegere conceptuală a sinelui și a lumii, precum și un suport rațional pentru o astfel de înțelegere.

Discursul trebuie înțeles ca fiind orice schimb de idei și concepte, realizat prin mijloace de comunicare scrisă, verbală și nonverbală. În acest context, analiza critică a discursului este un instrument care ajută indivizii să înțeleagă modul în care limbajul, așa cum a fost definit anterior, și implicit sinele se situează într-o dinamică socială, culturală și istorică specifică, ținând cont de faptul că limbajul are un rol semnificativ în jocurile de putere.

În cazul particular al lucrării de față, teoria fundamentată, care nu este o mare teorie, deși termenii sunt adesea echivalați în metaperspectivă, este menită să explice procesele de bază implicate în interacțiunea simbolică a oamenilor, ceea ce este dificil, dacă nu imposibil de măsurat. Lucrarea este așadar o abordare inductivă, specifică cercetării de tip calitativ. Raționamentul inductiv presupune derivarea unui principiu general, a unei noi perspective sau a unei teorii dintr-un corp de cunoștințe și observații colectate sistematic, care sunt supuse analizei și interpretării. Având în vedere aspectele menționate mai sus, reiese că utilizarea teoriei fundamentate ca metodă de cercetare în elaborarea lucrării este cea mai bună opțiune.

Teoria fundamentată este dezvoltată, de peste cincizeci de ani, ca metodă de cercetare adecvată proceselor de cercetare de tip calitativ, contribuind la legitimarea acestora ca anchete științifice, în absența datelor statistice. Oferind date explicite și secvențiale pentru cercetare, metoda permite eficientizarea și integrarea colectării și analizei datelor, precum și dezvoltarea unor perspective noi.

Teoria fundamentată este dezvoltată, de peste cincizeci de ani, ca metodă de cercetare adecvată proceselor de cercetare de tip calitativ, contribuind la legitimarea acestora ca anchete științifice, în absența datelor statistice. Oferind date explicite și secvențiale pentru cercetare, metoda permite eficientizarea și integrarea colectării și analizei datelor, precum și dezvoltarea unor perspective noi. Mai mult, fiind axată pe interacționismul simbolic, teoria fundamentată poate fi un instrument util în studierea relației dintre modul în care se realizează și se transmite sensul, în percepția subiecților, și modul în care aceștia acționează ca răspuns, având în vedere ideea de realitate construită, aceasta fiind, de fapt, principala temă a lucrării.

Abordarea teoriei fundamentate implică existența unor tehnici și a unor pași relativ comuni, care contribuie la înțelegerea aprofundată a fenomenelor supuse cercetării, generând elementele teoriei dezvoltate. Mai mult, datele sunt colectate într-o manieră ciclică și iterativă, fiecare iterație reprezentând un pas în dezvoltarea teoriei. Tehnicile și etapele menționate pot fi grupate în cadrul următoarelor capitole: eșantionarea teoretică, paradigma de codificare și dezvoltarea teoriei. Deși metoda este una inductivă, având în vedere că este aproape imposibil ca o anumită temă de cercetare să nu aibă acoperire în zilele noastre, eșantionarea teoretică este componenta deductivă a teoriei fundamentate, reprezentând, în special, colectarea și analiza datelor, ținând, totodată, cont de problema saturației. Saturația se poate referi atât la date, cât și la concepte teoretice. Percepția generală este că publicul revendică un grad cât mai mare de saturație,

ceea ce nu este cazul în legătură cu această metodă, care este mai degrabă menită descrierii și înțelegerii fenomenelor supuse analizei, precum și identificării limitelor și dezvoltării unor perspective, bazate pe eșantionarea teoretică și pe codificare.

EȘANTIONARE TEORETICĂ

După cum am arătat, aceasta reprezintă componenta deductivă a metodei utilizate. Având în vedere imposibilitatea fie de a furniza toate informațiile relative la tema de cercetare, fie de a porni de la zero, eșantionarea teoretică are scopul de a realiza un echilibru între cele două aspecte menționate, în principal în ceea ce privește colectarea și analiza datelor.

Astfel, limbajul poate fi înțeles ca un sistem de semne care, urmând anumite reguli, transmite un sens. Un semn are particularitatea de a produce un sens, altul decât semnul în sine, fiind subiectul unui proces cognitiv din partea interpretului. Semiotica este studiul formării sensului, pe baza unor semne sau a unei secvențe specifice de semne.

Faptul că semnul nu semnifică direct, sensul fiind diferit de semnul însuși, implică un proces de codificare și decodificare. Un cod este un sistem în care un cuvânt, un număr, un simbol, o imagine, un gest etc. reprezintă ceva diferit de codul însuși. Pentru a atribui respectivului „altceva” un sens, este necesar un proces de decodificare.

Procesele de codificare/decodificare presupun anumite reguli de combinare (sintaxă), care le conferă o structură, precum și anumite unități culturale (meme), care explică răspândirea ideilor și a fenomenelor culturale. Termenul meme provine din grecescul *mimeme*, adică imitație, scurtat după modelul genei. Având în vedere aspectele menționate, limbajul poate fi definit ca un sistem care cuplează stimuli (coduri) și meme, presupunând o relație structurală.

În mod firesc, rezultă că, într-o situație de comunicare, există un codificator/emitaător și un decodicator/receptor. Codificatorul folosește limbajul verbal sau nonverbal, precum și imagini, pictograme sau anumite dispozitive, în cazul comunicării multimodale, pentru a transmite un mesaj. Modul în care este codificat mesajul este strâns legat de scopul mesajului. Decodicatorul/receptorul traduce codul pentru a înțelege și a interpreta mesajul. Traducerea este un proces

Procesele de codificare/decodificare presupun anumite reguli de combinare (sintaxă), care le conferă o structură, precum și anumite unități culturale (meme), care explică răspândirea ideilor și a fenomenelor culturale. Termenul meme provine din grecescul mimeme, adică imitație, scurtat după modelul genei.

cognitiv, în strictă dependență de propriul context cultural și relațional, respectiv de contextul social. Aceasta presupune atât deconstrucția, cât și reconstrucția mesajului. Deconstrucția unui mesaj (Derrida, 1976) se referă la faptul că acesta este descompus în unități inteligibile, în timp ce reconstrucția presupune o reinterpretare a unităților în ansamblu. Trebuie menționat că procesele de deconstrucție și reconstrucție nu sunt identice pentru toți decodificatorii. Este motivul pentru care, în general, cu scopul eficientizării comunicării, este necesar un proces de feedback pentru ca gradul de echivalență între intenția emițătorului și interpretarea receptorului să fie cât mai mare.

Prin urmare, în mod tradițional, un model de comunicare implică, în principiu, un codicator/emițător, un mesaj, un canal, un decodicator/receptor, precum și procesele cognitive implicite și mecanismele de feedback. Cu toate acestea, odată cu apariția unor noi modalități de comunicare, în principal cele facilitate de progresul tehnologic, în contextul multimodalității, au fost dezvoltate noi modele.

Noile modele de comunicare presupun, în esență, patru procese, și anume, producția, circulația, utilizarea și reproducerea, care pot fi atât autonome, cât și interdependente. Astfel, producția este definită ca operarea codurilor în cadrul regulilor limbajului. În acest context, se avansează ideea potrivit căreia comunicarea dintre entitățile de producție și publicul acestora este, în mod necesar, o formă de comunicare sistematic distorsionată, întrucât un eveniment devine, mai mult sau mai puțin literal, o poveste, înainte de a deveni un eveniment de comunicare (Hall, 1973, pp. 1-4). Prin urmare, producția are propriul aspect discursiv. În ceea ce privește circulația, publicul este atât sursa, cât și receptorul. În ceea ce privește utilizarea, mesajele sunt codificate sub forma unui discurs semnificativ. Nu în ultimul rând, reproducerea se referă la efectul mesajului/discursului, care are consecințe perceptuale, cognitive, emoționale și comportamentale. Astfel, decodificarea nu decurge inevitabil din codificare. (Hall, 2009, pp. 163-174).

Procesele de deconstrucție și reconstrucție nu sunt identice pentru toți decodificatorii. Este motivul pentru care, în general, cu scopul eficientizării comunicării, este necesar un proces de feedback pentru ca gradul de echivalență între intenția emițătorului și interpretarea receptorului să fie cât mai mare.

PARADIGMA DE CODIFICARE

De la bun început, trebuie menționat faptul că prezentul capitol include două secțiuni – una legată de codificarea în comunicare și cealaltă de codificarea utilizată în teoria fundamentată ca metodă de cercetare.

Codificarea în comunicare

Codificarea este un termen care se referă, în general, la procesul de selectare, dezvoltare și prescriere a unui model pentru utilizarea limbajului standard, la actul, procesul sau rezultatul aranjării simbolurilor într-o formă sistematică/cod. Un cod este definit ca un sistem de reguli pentru a converti semnele într-o altă formă de comunicare, utilizând un canal de comunicare.

Comunicarea este un proces complex, care presupune existența unei multitudini de coduri, mai ales în contextul multimodalității. Unele dintre codurile obișnuite folosite în comunicare, deoarece evocă sistematic anumite meme, sunt următoarele: limba; simbolurile matematice; sistemul de notație muzicală; codurile estetice, legate de diferite tipuri de arte; codurile kinezeice, referitoare la utilizarea corpurilor fizice; codurile proxemice, legate de utilizarea spațiului; codurile vocale, în relație cu diferite calități ale vocii (ton, ritm, rezonanță, inflexiune, tempo); codurile haptice, referitoare la atingerea fizică; codurile cronemice, legate de utilizarea timpului; aspectul fizic; coduri olfactive; artefacte (de exemplu, îmbrăcăminte și accesorii), precum și mediul înconjurător.

Codurile comunicaționale au anumite caracteristici importante comune, care sunt luate în considerare atât de codificatori, cât și de decodificatori, în strictă relație cu utilitatea mesajului. Una dintre aceste caracteristici este legată de sintaxă, anume de structura mesajului dincolo de gramatică și de gradul de rigiditate a acesteia. De exemplu, în cazul sistemelor de notație matematică, gradul de rigiditate este mare. Prin urmare, este probabil ca o sintaxă rigidă sau relativ rigidă să evoce aceleași meme. Totuși, în situațiile de comunicare din viața de zi cu zi, codurile utilizate nu au o sintaxă atât de rigidă. În plus, există o componentă emoțională intrinsecă mesajului. În consecință, este mai puțin probabil ca respectivele coduri să evoce aceleași meme, ceea ce afectează eficacitatea comunicării.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Comunicarea este un proces complex, care presupune existența unei multitudini de coduri, mai ales în contextul multimodalității. Unele dintre codurile obișnuite folosite în comunicare, deoarece evocă sistematic anumite meme, sunt următoarele: limba; simbolurile matematice; sistemul de notație muzicală; codurile estetice; codurile kinezeice; codurile proxemice; codurile vocale; codurile haptice; codurile cronemice; aspectul fizic; coduri olfactive; artefacte, precum și mediul înconjurător.

În contextul comunicării multimodale, este discutabil dacă limbajul rămâne în continuare cel mai eficient activator al memelor, ținând seamă, în primul rând, de ținta inițială a tipului de comunicare menționat, respectiv persoanele cu nevoi speciale, precum și de existența unei multituduni de modalități semiotice. Mai mult, în același context, mecanismul de feedback este afectat, având în vedere multitudinea de feedback-uri, pe de o parte, și problema proximității, pe de altă parte.

O altă caracteristică a codurilor comunicaționale, tot în raport cu sintaxa, este complexitatea acestora. Trebuie menționat că nu există o relație directă între rigiditate și complexitate. Exemplul codurilor matematice este relevant în acest sens. Ele pot fi foarte rigide și extrem de complexe în același timp. Ultima, dar nu cea din urmă caracteristică pe care aș dori să o subliniez aici este legată de relevanța codurilor în diferite contexte. Relevanța este în strictă legătură cu memele pe care un cod le poate evoca. Cu alte cuvinte, anumite coduri pot evoca anumite meme mai bine decât altele.

În contextul comunicării multimodale, este discutabil dacă limbajul rămâne în continuare cel mai eficient activator al memelor, ținând seamă, în primul rând, de ținta inițială a tipului de comunicare menționat, respectiv persoanele cu nevoi speciale, precum și de existența unei multituduni de modalități semiotice. Mai mult, în același context, mecanismul de feedback este afectat, având în vedere multitudinea de feedback-uri, pe de o parte, și problema proximității, pe de altă parte. Proximitatea este, de asemenea, în strictă legătură cu modul de distribuire a mesajului, respectiv canalul de comunicare, care, la rândul său, este legat de interfață. Este ușor de înțeles că orice schimbare a unuia dintre aspectele menționate are ca rezultat modificarea mesajului sau infiltrarea acestuia cu diferite nuanțe care sunt supuse interpretării.

În aceste circumstanțe, o atenție deosebită trebuie acordată comutării codului. Comutarea codului implică ajustări, atât la nivelul codificării mesajului, cât și la cel al canalului. Ajustările menționate sunt destinate, în principal, integrării emițătorului și receptorului, ceea ce reprezintă, de fapt, punctul central al comunicării multimodale. Cu toate acestea, comutarea codului are repercusiuni psihologice și sociale, care pot fi considerate atât avantaje, cât și dezavantaje, în funcție de context și perspectivă.

Codificarea în teoria fundamentată ca metodă de cercetare

Teoria fundamentată este, după cum am arătat mai sus, o metodă specifică demersurilor de cercetare calitativă, utilizată mai degrabă pentru dezvoltarea decât pentru testarea unei teorii, în limitele în care termenul de teorie a fost deja definit. Codificarea este un proces iterativ

ce implică analiza datelor/conceptelor și stabilirea unor relații între acestea, realizând constant comparații pentru a detecta asemănări și diferențe. În funcție de acestea, datele sunt plasate sub același cod sau sub coduri diferite. Iterațiile evidențiază diferitele proprietăți și dimensiuni ale conceptelor, la care se poate adăuga experiența personală, pentru a stimula procesul de analiză a acestora. O atenție deosebită este acordată limbajului, care poate dezvălui coduri în sine, fiind tradus ca atare, cuvintele putând denota o schimbare a percepției, gândurilor, comportamentelor și interpretărilor (Corbin, Strauss, 2015). Este evident că toate aceste procese au legătură cu gândirea critică, implicând atât abilitățile intelectuale, cât și experiența personală.

În funcție de nivelul de abstractizare a conceptelor și de relațiile dintre acestea, codurile utilizate, pe bază iterativă, în teoria fundamentată pot fi deschise, axiale și selective. Codificarea deschisă este procesul de colectare a datelor și de descompunere a acestora în elemente discrete care pot fi etichetate pentru a crea coduri. Codificarea axială se referă la organizarea codurilor, prin ridicarea nivelului acestora, pe baza relațiilor dintre ele, la categorii care oferă o structură. Codificarea selectivă, așa cum reiese din denumire, implică un proces discriminatoriu, menit a selecta categoriile ce reprezintă elementele de bază ale dezvoltării teoriei. Diagramele pot veni în sprijinul demersului. (Wertz, Charmaz, McMullen, Josselson, Anderson&McSpadden, 2011). În acest context, putem afirma că metoda de cercetare oglindește procesele gândirii logice, care sunt evidente în dezvoltarea modelelor de date logice, aplicabile în tehnologia informației, precum și a arborilor de analiză/sintaxă (*parse*), având aplicabilitate în gramatica generativ-transformațională, precum și în domeniul lingvisticii computaționale.

Lingvistica computațională este un domeniu interdisciplinar, dedicat abordării aspectelor lingvistice într-o paradigmă computațională. În acest scop, într-o prezentare foarte scurtă, identifică puncte de convergență dintr-o multitudine de domenii precum lingvistică, științe cognitive, matematică, antropologie etc. și le integrează, beneficiind de progresele foarte rapide ale tehnologiei. Întrucât nu este intenția mea să acopăr un astfel de subiect în această lucrare, aș menționa doar faptul că lingvistica computațională se află la baza dezbaterilor extinse

Codificarea deschisă este procesul de colectare a datelor și de descompunere a acestora în elemente discrete care pot fi etichetate pentru a crea coduri. Codificarea axială se referă la organizarea codurilor, prin ridicarea nivelului acestora, pe baza relațiilor dintre ele, la categorii care oferă o structură. Codificarea selectivă implică un proces discriminatoriu, menit a selecta categoriile ce reprezintă elementele de bază ale dezvoltării teoriei.

din ultima vreme, în special în ceea ce privește componenta etică, asupra diferitelor aplicații și proiecte de cercetare aflate în derulare legate de recunoașterea vocală, sinteza vocală, învățarea automată, învățarea profundă, dezvoltarea algoritmilor genetici și a altor utilizări ale inteligenței artificiale, care cercetează structura discursului uman. Mai mult, astfel de tehnici pot fi folosite pentru a genera *deepfake*-uri, un alt subiect intens dezbătut în zilele noastre, având implicații atât profunde, cât și extinse, în special în ceea ce privește identitatea și individualitatea noastră ca ființe umane.

Comunicarea este un proces integrator, care poate fi înțeles în raport cu o multitudine de alte procese ce nu aparțin neapărat lingvisticii în definiția sa de bază ca studiu al limbajului. Aceasta datorită, în primul rând, faptului că discursul și, implicit, comunicarea interumană fac apel la o mulțime de alți factori care fac obiectul studiilor cognitive, sociale, culturale și, mai nou, computaționale.

DEZVOLTAREA TEORIEI

Având în vedere conceptele/datele/codurile și categoriile care au fost deja prezentate, precum și particularitățile teoriei fundamentate ca metodă de cercetare de tip calitativ, reiese cu claritate următorul aspect – comunicarea este un proces integrator, care poate fi înțeles în raport cu o multitudine de alte procese ce nu aparțin neapărat lingvisticii în definiția sa de bază ca studiu al limbajului. Aceasta datorită, în primul rând, faptului că discursul și, implicit, comunicarea interumană fac apel la o mulțime de alți factori care fac obiectul studiilor cognitive, sociale, culturale și, mai nou, computaționale. Acest aspect devine și mai evident în cazul comunicării multimodale, care este menită și unei integrări cu un grad mai mare de eficiență. În acest context, se pare că drumul către dorita teorie despre tot (*theory of everything*) este bine pavat.

În ceea ce privește codurile și utilizarea lor în comunicare/discurs, se poate afirma că există o dependență strictă între variația și funcția acestora, respectiv scopul pentru care sunt dezvoltate. Astfel, mai ales în contextul limbajului în jocurile de putere, putem distinge codurile dominant-hegemonice, codurile negociate, precum și codurile opoziționale (Hall, 1999, pp. 515-516; Ross, 2011). Aceasta înseamnă că anumite comportamente/acțiuni pot fi impuse, negociate sau respinse, ca urmare a operării codurilor menționate, ceea ce are legătură cu funcțiile purtând aceleași nume.

Poziția dominant-hegemonică implică faptul că receptorul se situează în cadrul punctului de vedere dominant, ceea ce înseamnă că emițătorul și receptorul operează sub același set de reguli, presupuzându-se

și prejudecăți culturale. În consecință, există puține neînțelegeri și comunicarea nu e deficitară. Poziția negociată se referă la situația în care receptorul este capabil să decodeze mesajul emițătorului în contextul viziunilor culturale și societale dominante. Astfel, mesajul este înțeles în mare măsură, deoarece receptorul este suficient familiarizat cu punctul de vedere hegemonic pentru a putea decoda mesajul. În anumite circumstanțe, mesajul este decodat ca unul personal, din cauza propriilor prejudecăți și puncte de vedere. Poziția de opoziție reprezintă situația în care receptorul este capabil să decodeze mesajul în modul în care acesta este destinat să fie decodat. Cu toate acestea, pe baza propriului sistem de credințe societale și culturale, un alt sens, neintenționat, este considerat ca fiind intrinsec mesajului, ceea ce duce la opoziție (Hall, 1993, pp. 101-103).

În acest context, devine evident că procesele de codificare/decodificare, limbajul și discursurile construiesc sistematic versiuni/iterații ale lumii pentru a legitima anumite aspecte, în funcție de scopul urmărit. În plus, având în vedere că realitatea este construită sau co-construită discursiv, conceptualizarea, operaționalizarea, politizarea și normalizarea reprezintă alte aspecte importante, având legătură, în primul rând, cu procesele de codificare/decodificare, inclusiv comutarea de cod, în lumea socială, luând în considerare variabile precum structurile, mecanismele, evenimentele, experiențele și percepțiile.

În cazul comunicării multimodale, care are o importantă componentă interactivă, situația particulară de a fi atât producător, cât și receptor are ca rezultat o alterare a procesului de realizare a sensului, în strictă conexiune cu încălcarea modelului de codificare. În aceste circumstanțe, pe măsură ce identitatea este înlocuită cu identități multiple, realizarea sensului în mod individual este înlocuită de un proces colectiv, de masă, privilegiind astfel identitatea colectivă, ceea ce servește scopului inițial al comunicării multimodale, anume integrarea. În acest fel, satisfacerea nevoilor de comunicare devine mult mai importantă decât respectarea regulilor de codificare/decodificare care conferă comunicării un grad mai mare de eficacitate. Nu în ultimul rând, în mod paradoxal, comunicarea multimodală poate revendica funcții de egalitate, tocmai prin înlăturarea egalității.

În cazul comunicării multimodale, situația particulară de a fi atât producător, cât și receptor are ca rezultat o alterare a procesului de realizare a sensului, în strictă conexiune cu încălcarea modelului de codificare. În aceste circumstanțe, pe măsură ce identitatea este înlocuită cu identități multiple, realizarea sensului în mod individual este înlocuită de un proces colectiv, de masă, privilegiind astfel identitatea colectivă, ceea ce servește scopului inițial al comunicării multimodale, anume integrarea.

Alterarea paradigmei de codificare/decodificare poate duce, mai ales în cazul comunicării multimodale, la decodificare aberantă. Aceasta poate fi legată, pe lângă utilizarea diferitelor limbi, de utilizarea terminologiei, a argoului sau a acronimelor. În plus, se poate datora faptului că emițătorul și receptorul nu împărtășesc aceleași meme-uri.

Având în vedere aspectele menționate legate de codificare/decodificare și meme, devine evident că sunt afectate entropia comunicării și, implicit, redundanța. Termenul entropie își are originea în cuvântul grecesc *entropia*, însemnând transformare, fiind asociat cu gradul de ordine/dezordine a unui sistem. Conform modelului matematic de comunicare (Shannon, 1948, pp. 393-400), entropia este o măsură a similitudinii dintre fluxurile de date și clasele de date deja existente (meme). Pe scurt și simplificat, în ceea ce privește codificarea, anume limitele unei posibile comprimări a datelor fără pierderi, pe baza unui set de simboluri, entropia se referă la gradul de imprevizibilitate și redundanța la gradul de predictibilitate. Rezultă, firească, faptul că un grad prea mare de entropie este asociat cu eșecul decodificării semnificației, în timp ce un grad prea mare de redundanță are ca rezultat trecerea cu vederea a unui anumit sens intenționat, afectând astfel eficacitatea comunicării, care mai depinde, de asemenea, de nivelul de zgomot, fizic sau semantic, și de capacitatea canalului, în relație cu proximitatea și conexiunea.

Mai mult, alterarea paradigmei de codificare/decodificare poate duce, mai ales în cazul comunicării multimodale, la decodificare aberantă (Eco, 1972, pp. 235-240). Aceasta poate fi legată, pe lângă utilizarea diferitelor limbi, de utilizarea terminologiei, a argoului sau a acronimelor. În plus, se poate datora faptului că emițătorul și receptorul nu împărtășesc aceleași meme-uri. De asemenea, utilizarea unei sintaxe prea laxe, aspect frecvent al comunicării multimodale, mai ales în cazul utilizării de pictograme/emoji-uri/simboluri, poate avea ca rezultat decodificarea aberantă. Prin urmare, în special în contextul comunicării multimodale, decodificarea aberantă pare să fi devenit mai degrabă norma decât excepția, așa cum s-a întâmplat și cu scopul de a satisface nevoi speciale. Astfel, se pune problema atribuirii de coerență unei entități/resurse semiotice. Reamintesc, în acest sens, subiectele larg dezbătute în ultima vreme, referitoare la analfabetismul funcțional și chiar la comportamentul disociativ.

Prin urmare, cele mai importante aspecte care ar trebui luate în considerare în timp ce se realizează și se transmite semnificația sunt legate de procesele de codificare/decodificare, care implică limbaj/discurs, sintaxă, semantică, comutare/alterare de cod, entropie,

redundanță, zgomot, canal și mecanisme de feedback. Mai mult, având în vedere că versiunile/iterațiile lumii sociale sunt sistematic construite sau co-construite prin anumite discursuri, analiza critică a acestora este necesară, întrucât decodificarea lor reprezintă justificarea acceptării noastre ca adevăr și, în consecință, a comportamentului nostru. Analiza critică presupune procese de gândire critică, în contextul termenului critic, care derivă din cuvântul grecesc *kritikos*, însemnând capacitatea de a discerne.

În ceea ce privește metodele care ar putea fi folosite în analiza critică a discursurilor, așa sugera încadrarea (*framing*) și poziționarea. Ambele metode sunt axate pe crearea de sens și construirea identităților, precum și pe înțelegerea lor ca fenomene intertextuale, în termeni de sine, situație, limbaj în uz, relație, paradigmă socială.

Încadrarea este legată, în principal, de contextul și scopul discursului. Cu alte cuvinte, încadrarea poate determina un individ să accepte un sens în detrimentul altuia. Atunci când cadrele sunt partajate, o interpretare ar trebui să prevaleze asupra tuturor celorlalte interpretări posibile (Fairhurst, Sarr, 1966, p. 3). De aceea, încadrarea presupune un set de întrebări cu privire la semnificația care este transmisă, resursele și metodele care sunt utilizate în realizarea acesteia, precum și la interesele existente. Cu alte cuvinte, cine transmite discursul, în sensul extins în care a fost definit anterior, *cui, când, cum, cu ce scop, în ce mod* ar trebui să fie întrebările pe care și le pune, în mod constant, receptorul discursului. Trebuie menționat că examinarea datelor primare este rareori suficientă, motiv pentru care iterația și contextualizarea profundă sunt adesea necesare. În plus, o atenție deosebită trebuie acordată zgomotului.

Poziționarea se concentrează pe strategiile de codificare, precum și pe granițele dintre recepție și producție, așa cum au fost definite mai sus. Este probabil ca respectivele granițe să fie estompate, mai ales în contextul utilizării diferitelor dispozitive tehnologice, un exemplu în acest sens fiind *deepfake*-urile. În special în cazul comunicării multimodale, ținând cont de aspectele deja menționate, legate de caracterul lor de produs colectiv, implicând, prin urmare, multiple identități și feedback-uri, o atenție deosebită trebuie acordată gestionării identităților de masă și definițiilor conceptelor și evenimentelor, realizate în comun, având, de asemenea, caracter discursiv.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Încadrarea este legată, în principal, de contextul și scopul discursului. Cu alte cuvinte, încadrarea poate determina un individ să accepte un sens în detrimentul altuia. Atunci când cadrele sunt partajate, o interpretare ar trebui să prevaleze asupra tuturor celorlalte interpretări posibile. De aceea, încadrarea presupune un set de întrebări cu privire la semnificația care este transmisă, resursele și metodele care sunt utilizate în realizarea acesteia, precum și la interesele existente.

În ceea ce privește stabilirea agendei, în construcția discursului, pot fi implicate metafore, povești, tradiții, artefacte, elemente iconice. În acest context, poziționarea poate fi privită ca fiind construcția discursivă a poveștilor personale, astfel încât acțiunile unei persoane să poată deveni inteligibile și determinate ca acte sociale (Ib., p. 4.). Cât despre codificare și sintaxă, o entitate se poate autopozitiona în mod deliberat, forțat sau poate fi poziționată de către alte entități.

Cu referire la organizația militară, care este parte a statului – principalul actor în relațiile internaționale –, încadrarea este esențială. În contextul dezbaterii intense pe această temă, George Lakoff și Mark Johnson au studiat ideea de concept metaforic, analizând provocările la adresa coerenței metaforice – contradicție aparentă, coerență vs. consistență (Lakoff, Johnson, 1980, pp. 5, 41-45). Prin urmare, experiențele și atitudinile individuale față de problemele sociopolitice, inclusiv războiul, sunt influențate de încadrarea lor în construcții lingvistice. În acest sens, metaforele pot fi uneori letale, un exemplu clasic în acest sens fiind „Războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace” a lui Clausewitz (Lakoff, 2012, p. 5).

CONCLUZIE

În loc de o concluzie „clasică”, aș dori să invit receptorii teoriei prezentate mai sus să reconsidere următoarea strofă: „*Ce este într-un nume?/Ceea ce noi numim trandafir./Prin orice alt cuvânt ar miroși la fel de dulce*”. (Shakespeare, *Romeo și Julieta*, Actul II, Scena II). Aparent, un nume/definiție nu contează atât de mult, dar, într-un context social, determinat istoric, capătă dimensiunile vieții, iubirii și morții, cele mai importante experiențe umane. Prin urmare, definirea și redefinirea, încadrarea și poziționarea schimbă relația cu limbajul/discursul și cu viața/lumea. Acest aspect devine și mai important dacă avem în vedere faptul că limitele limbajului nostru înseamnă limitele lumii noastre, unde lumea este tot ceea ce ne înconjoară, fiind constituită de fapte aparținând spațiului logic (Wittgenstein, 1922/2010, p. 74; p. 74; p. 25), precum și ideea că trebuie să știi, înainte de a putea vedea (Fleck, 1979, pp. 129-135; Eco, 1986, pp. 213-215).

Experiențele și atitudinile individuale față de problemele sociopolitice, inclusiv războiul, sunt influențate de încadrarea lor în construcții lingvistice. În acest sens, metaforele pot fi uneori letale, un exemplu clasic în acest sens fiind „Războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace” a lui Clausewitz.

BIBLIOGRAFIE:

- Balkin, J.M. (1998). *Cultural Software: A Theory of Ideology*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Corbin, J., Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research, Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Derrida, J. (1976). *Of Grammatology*. Traducere Gayatri Chakravorty Spivak. Baltimore, London: Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (1981). *Positions*. Traducere și note Alan Bass. University of Chicago Press.
- Eco, U. (1972). *Towards a Semiotic Inquiry into the Television Message*. Translated by Paola Splendore. WPCS 3: 103-21; reeditat în Corner, J. și Hawthorn, J. (eds.) (1989) *Communication Studies: An Introductory Reader*, London: Edward Arnold.
- Eco, U. (1986). *Semiotics and the Philosophy of Language. Advances in Semiotics*. Sebeok, T.A. (General Editor). Bloomington: Indiana University Press.
- Fairclough, N. (2009). *Language Reality and Power*. Academia.edu, https://www.academia.edu/3809602/Language_reality_and_power_2009_, accesat la 12 martie 2023.
- Fairclough, N. (2013). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. London: Routledge. E-book, https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315834368/critical-discourse-analysis-norman-fairclough?_ga=1343197063.1679736600&_gl=1*klzfx2*_ga*MTM0MzE5NzA2My4xNjc5NzM2NjAw*_ga_0HYE8YG0M6*MTY3OTgxODc4MC4zLjEuMTY3OTgxOTE5Mi4wLjAuMA, accesat la 15 martie 2023.
- Fairhurst, Gail T., Sarr, R.A. (1996). *The Art of Framing: Managing the Language of Leadership*. San Francisco: Jossey Bass.
- Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. London, New York: Routledge.
- Fleck, L. (1979). *Genesis and Development of a Scientific Fact*. Translated by F. Bradley & T.J. Trenn. Prefață T.S. Kuhn. Chicago: The University of Chicago Press, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-4498-5_7, accesat la 26 martie 2023.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. Traducere A.M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Book.
- Gee, J.P. (2014). *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. London: Routledge. E-book, https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315819679/introduction-discourse-analysis-james-paul-gee?_ga=1343197063.1679736600&_gl=1*c0oiqq*_ga*MTM0MzE5NzA2My4xNjc5NzM2NjAw*_ga_0HY

- E8YG0M6*MTY3OTgxODc4MC4zLjAuMTY3OTgxODc4MC4wLjAuMA, accesat la 20 martie 2023.
14. Gergen, K. (2015). *From Mirroring to World-Making: Research as Future Forming*. În *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 45, 287-310.
 15. Hall, S. (1993). *Encoding/Decoding*. În *Cultural Studies Reader*, During, S. (Editor). London: Routledge, pp. 507-517, https://archive.org/stream/simon-during-the-cultural-studies-readerz-lib.org/-Simon_During-_The_Cultural_Studies_Reader%28z-lib.org%29_djvu.txt, accesat la 15 martie 2023.
 16. Harré, R., Van Langenhove, L., (editori) (1998). *Positioning Theory: Moral Contexts of International Action*. Wiley-Blackwell.
 17. Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge. London and New York: Taylor & Francis Group.
 18. Kress, G. (2013/online). *Multimodal Discourse Analysis. The Handbook of Discourse Analysis*. Routledge, <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203809068.ch3>, accesat la 17 martie 2023.
 19. Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
 20. Lakoff, G. (2012), *Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf*, in *Journal of Cognitive Semiotics*, IV(2), decembrie 2012, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/cogsem.2012.4.2.5/html>, accesat la 9 mai 2023.
 21. Mannheim, K. (1991). *Ideology and Utopia*. London: Routledge. E-book, https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315002828/ideology-utopia-karl-mannheim?_ga=1343197063.1679736600&_gl=1*1c3pq8u*_ga*MTM0MzE5NzA2My4xNjc5NzZM2NjAw*_ga_0HYE8YG0M6*MTY3OTgyMTc0O540LjEuMTY3OTgyMTc2MS4wLjAuMA, accesat la 10 martie 2023.
 22. Putnam, H. (autor), Conant, J. (editor). (1995). *Words and Life*. Harvard University Press.
 23. Ross, S. (2011). *The Encoding/Decoding Model Revisited*, Paper presented at the ICA Conference "Communication @ the Center" Philosophy of Communication Division International Communication Association May 2011, Boston, USA, https://www.academia.edu/44788645/THE_ENCODING_DECODING_MODEL_REVISITED, accesat la 15 martie 2023.
 24. Rotry, R. (editor). (2010). *Truth and Progress Philosophical Papers*. Cambridge University Press. E-book. <https://www.cambridge.org/core/books/truth-and-progress/322C08FB76AA9084F6BBA2DBD26A8AB0>, accesat la 10 martie 2023.

25. Shakespeare, W. (1597). *Romeo and Juliet*, MIT. edu, http://shakespeare.mit.edu/romeo_juliet/full.html, accesat la 20 martie 2023.
26. Shannon, C.E. (1948). *A Mathematical Theory of Communication*. Reeditat și revizuit în *The Bell System Technical Journal*, Vol. 27, pp. 379-423, 623-656, iulie, octombrie, 1948, <https://people.math.harvard.edu/~ctm/home/text/others/shannon/entropy/entropy.pdf>, accesat la 16 martie 2023.
27. Strauss, A.L. (1997). *Mirrors and Masks: The Search for Identity*. London: Martin Robertson.
28. Wertz, F.J., Charmaz, K., McMullen, L.M, Josselson, R., Anderson, R. & McSpadden, E. (2011). *Five Ways of Doing Qualitative Analysis: Phenomenological Psychology, Grounded Theory, Discourse Analysis, Narrative Research, and Intuitive Inquiry*. New York: The Guildford Press.
29. Wittgenstein, L. (2010). *Tractatus Logico-Philosophicus*. Traducere C.K. Ogden. E-book, Project Gutenberg, <https://www.gutenberg.org/ebooks/5740>, accesat la 25 martie 2023.

